

UNIVERZITA PALACKÉHO V OLMOUCI
FILOZOFICKÁ FAKULTA
Katedra bohemistiky

**Jazykové prostředky politické propagandy v časopisu *Sedmička*
*pionýrů***

Language means of political propaganda in the magazine *Sedmička*
pionýrů

Bakalářská práce

Autor práce: **Aneta Novotná**

Obor: **Česká filologie se zaměřením na editorskou práci ve sdělovacích
prostředcích**

Vedoucí práce: **PhDr. Ondřej Bláha, Ph.D.**

Olomouc 2020

Prohlašuji, že jsem tuto bakalářskou práci vypracovala samostatně a uvedla v ní všechny použité zdroje a literaturu.

V Olomouci dne:

Podpis:

Na tomto místě bych ráda poděkovala PhDr. Ondřeji Bláhovi, Ph.D. za odborné vedení mé bakalářské práce. Velké díky patří mojí rodině, která mě podporovala po celou dobu mého studia.

Obsah

Úvod.....	5
1. Politická situace v 70. letech.....	8
1.2. Pražské jaro	8
1.2. Normalizace.....	10
2. Komunistická propaganda	14
2.1. Texty politické propagandy podle Jaryka Bralczyka	14
2.2. Propaganda v médiích	15
3. Časopisy pro děti a mládež v období normalizace	17
3.1. Dětské časopisy po roce 1948	17
3.2. Vývoj dětského časopisu za komunismu.....	17
4. Sedmička pionýrů	20
4.1. Podoba <i>Sedmičky pionýrů</i> v 70. letech	20
4.2. Rubriky	21
5. Analýza	24
5.1. Pionýrská organizace.....	24
5.2. Podpora komunistického režimu	27
5.3. Druhá světová válka	28
5.4. Významná výročí	30
5.5. Osobnosti.....	32
5.6. Hospodářství.....	35
5.7. Západní svět	36
Závěr	38
Anotace	42
Resumé.....	43
Seznam použité literatury.....	44

Úvod

Totalitní systémy si uvědomovaly, že na začátku života si člověk vytváří svůj hodnotový systém, získává poznatky o okolním světě a utváří si na něj názor a formuje si vnímání dobra a zla. Právě díky tomuto uvědomění se politické propagandě nevyhnuli ani ti nejmenší – děti. Totalitní systémy se snažily vychovávat novou generaci, která přijme jejich doktrínu.¹

V Československu od počátku druhé poloviny 20. století fungovala propaganda komunistická. Děti tak vyrůstaly pod dohledem státu, jejich volný čas byl řízen jednotnou státní organizací. Autoři knih a časopisů pro děti zapojovali děti do budování „šťastného světa“ a utváření „nového člověka“ podle hodnot komunistické strany.²

Právě tématu komunistické propagandy zaměřené na děti a mládež se věnuje předkládaná bakalářská práce. Konkrétně se bude věnovat časopisu *Sedmička pionýrů*, který pod tímto názvem vycházel v letech 1969–1989. Hlavní pozornost bude věnována ročníkům vydávaných v 70. letech, především budou použity ročníky 1972/1973 až 1975/1976.

Tematika propagandy v časopisech pro děti a mládež není v bakalářských a diplomových pracích novinkou. Pro práci bylo zvoleno periodikum, které se netěšilo takovému badatelskému zájmu, jako například *Mateřídouška* nebo *Ohniček*. Ve dvou bakalářských pracích, které se zabývají periodiky vydávanými v období komunistické totality, najdeme o časopisu *Sedmička pionýrů* pouze nepatrné zmínky. Práce se dokonce rozcházejí v hodnocení na přítomnost propagandy, jedna práce uvádí, že „časopis sloužil v době normalizace k propagaci soudobého politického režimu“,³ ve druhé se naopak dočteme, že „Sedmička se snažila vyhnout politice a propagandě“.⁴

¹ FORMÁNKOVÁ, Pavlína. Propaganda pro nemění. *Dějiny a současnost*. Praha: Dějiny a současnost, 2007, roč. 29, č. 1, s. 17–20.

² Tamtéž.

³ KUBÍKOVÁ, Alena. *Časopisy pro děti v období tzv. normalizace* [online]. Brno, 2013 [cit. 2020-08-01]. Bakalářská práce. Masarykova univerzita, Pedagogická fakulta. s. 20. Dostupné z: <<https://is.muni.cz/th/v9hfe/>>

⁴ BŘEZINOVÁ, Ester. *České časopisy pro děti a mládež v letech 1968–1989* [online]. Brno, 2015 [cit. 2020-08-01]. Bakalářská práce. Masarykova univerzita. Filozofická fakulta. s. 24. Dostupné z: <<https://is.muni.cz/th/ul9p7/>>

Na jednotlivých článcích z vybraných ročníků ze 70. let se bude předkládaná práce snažit dokázat, zda se v článcích vyskytují rysy propagandy, a popřípadě jakými lexikálními výrazy byla propaganda realizována. Mimo hlavní cíl práce se pokusíme srovnat podobu toho periodika před normalizací a v době normalizace.

Práce bude rozdělena na pět kapitol, které se budou následně členit do podkapitol. První kapitola se bude věnovat politické situaci v Československu v 70. letech, s přihlédnutím na období, které bezprostředně předcházelo normalizaci. Pakliže se má práce zabývat propagandou v určitém období, je nezbytně nutné se širěji seznámit s politickým pozadím daného období. Tématu pražského jara a normalizace je v české historiografii věnována značná pozornost. Kniha *Dvě století střední Evropy* historika Jana Křena přináší ucelenou syntézu dějin 19. a 20. století v evropském kontextu. Publikace Jana Křena byla využita i při studiu politické situace potřebné pro tuto práci. Kromě této práce byla využita celá řada dalších monografií a studií (viz seznam použité literatury), ale je potřeba vyzdvihnout práci *České země v evropských dějinách*, konkrétně čtvrtý svazek autorů Jaroslava Cuhry, Jiřího Ellingera, Adély Gjuričové a Víta Smetany.

Druhá kapitola bude věnována propagandě. Nejdříve bude třeba si pojem propagandy definovat, již z toho důvodu, že různí autoři užívají různé definice. Tato práce bude vycházet z definice, kterou formuloval František Čermák v knize *Slovník komunistické totality*. Dále zde bude prezentována studie polského jazykovědce Jaryka Bralczyka pojednávající o lexikální složce textů politické propagandy. Jeho kategorizace sloužila jako inspirace k rozpoznání rysů politické manipulace v textech časopisu *Sedmička pionýrů*. V neposlední řadě se kapitola bude zabývat propagandou v médiích.

Následující, třetí, kapitola bude pojednávat o časopisech pro děti a mládež v období normalizace. Nejdříve se zaměříme na proměnu ve vydávání časopisů pro děti a mládež po komunistickém převratu v roce 1948. Následně se bude popsán vývoj těchto časopisů v průběhu následujících desetiletí.

Čtvrtá kapitola bude pojata jako seznámení se s časopisem *Sedmička pionýrů*. Pozornost bude věnována detailnějšímu popisu periodika, jeho vnější podobě i vnitřní struktuře čísla.

Pátá, závěrečná, kapitola je pasáží, ke které celá práce spěje. Kapitola by měla obsahovat analýzu propagandy ve vybraném periodiku. Byly vyhledávány lexikální manipulační rysy, které měly za cíl ovlivnit smýšlení dětského čtenáře. Taková slova, popřípadě celé věty, byly z původního textu vyjmuty a zvýrazněny.

1. Politická situace v 70. letech

V Československu jsou 70. léta 20. století spojována s termínem normalizace. Tímto pojmem je označováno období po pražském jaru a trvá de facto až do pádu komunistického režimu v Československu v listopadu 1989. Cílem normalizace bylo vrátit chod společnosti „do normálu“, za který tehdejší vedení komunistické strany považovalo 50. léta čili období stalinismu.

1.2. Pražské jaro

V lednu 1968 probíhalo plénum Ústředního výboru Komunistické strany Československa (dále ÚV KSČ), kdy ve funkci prvního tajemníka vystřídal Alexander Dubček Antonína Novotného. Tato výměna vedla k příchodu podporovatelů reformem do čela KSČ.⁵ Určující bylo vytváření nového společenského systému, který byl označován jako „socialismus s lidskou tváří“, jenž se měl na jedné straně rozejít s násilnou poučnou minulostí, ale na stranu druhou neměl měnit nastavení sociálně-ekonomického uspořádání, které se formovalo již od poválečných let.⁶

Stěžejní byl Akční program KSČ z dubna 1968. Měl být východiskem ze společenské krize a koncepcí probíhajících reformem. Hlavním cílem byla demokratizace politického systému, což znamenalo změny téměř ve všech oblastech života.⁷ Akční plán počítal s vnitrostranickou demokracií, s komunikací KSČ s dalšími politickými stranami, se zárukou občanských práv, s částečnou obnovou soukromého sektoru i s nápravou některých majetkových křivd. Navíc připouštěl možnost potřeby přehodnotit minulost a přiznával se k některým mylným krokům strany v předchozí politice. Je ovšem třeba zdůraznit, že nepočítal s koncem suverénního postavení KSČ, nebo se vznikem politické opozice, a nezpochybnil podřízenost Československa Sovětskému svazu a jeho požadavkům v rámci východního bloku.⁸

První výtky Sovětského svazu k dění v Československu přišly již před vydáním Akčního programu, konkrétně na drážďanské schůzce v březnu 1968. Této schůzky

⁵ BENČÍK, Antonín. *V chapadlech kremelské chobotnice*. Praha: Mladá fronta, 2007, s. 82.

⁶ *České země v evropských dějinách*. Praha: Paseka, 2006, s. 232.

⁷ KURAL, Václav. *Československo roku 1968*. 1. díl, Obrodny proces. Praha: Parta, 1993. s. 67.

⁸ CUHRA, Jaroslav, Jiří ELLINGER, Adéla GJURIČOVÁ, Vít SMETANA. *České země v evropských dějinách*. Praha: Paseka, 2006, s. 232.

se včetně Československa zúčastnili i zástupci Polska, Maďarska, Bulharska a NDR (Německá demokratická republika). Nátlak Moskvy pokračoval i na jednání v sovětském hlavním městě, které proběhlo 4. a 5. května 1968 mezi ÚV KSČ a ÚV KSSS (Ústřední výbor Komunistické strany Sovětského svazu).⁹ Moskva se v té době již netajila nepřátelstvím a sahala i k přímým hrozbám. Štábní cvičení Varšavské smlouvy („Šumava“) se proměnilo v demonstraci síly. Po skončení cvičení sovětské velení uměle prodlužovalo pobyt vojsk v Československu, společně se zpravodajskými provokacemi se měla zostřit situace. Cílem bylo pozvednout „zdravé“ konzervativní síly KSČ, ale především bylo sovětské generalitě umožněno logisticky se připravit na případnou vojenskou akci.¹⁰

Vedení KSČ se v první polovině července mělo dostavit na další společné setkání států Varšavské smlouvy ve Varšavě. Svou účast ale odmítlo v obavách z kritiky. Tento čin byl veřejností vnímán jako projev nezávislosti, ovšem pro čelní představitele východního bloku bylo toto gesto signálem, že českoslovenští komunisté přerušili své spojení s Východem. Navzdory vědomí nutnosti vojenského zásahu učinil Brežněv poslední pokus o „mírové“ řešení. Na schůzce v Čierné nad Tisou se Brežněv snažil donutit Dubčeka k opětovnému zavedení cenzury, ke zrušení spolkových a církevních aktivit a k odchodu reformátorů z veřejných pozic. Výsledkem tohoto nátlaku byla bratislavská deklarace. Brežněv ovšem usoudil, že vojenská invaze je nezbytná, k rozhodnutí napomohly i zvací dopisy podepsané pěti funkcionáři KSČ a taktéž obavy ostatních komunistických států ohledně nestandardního vývoje v Československu. Ke vpádu armád Varšavské smlouvy nakonec došlo v noci z 20. na 21. srpna 1968. Československá armáda dostala, stejně jako v roce 1939, rozkaz neklást odpor.¹¹

⁹ VONDROVÁ, Jitka et al. *Mezinárodní souvislosti československé krize 1967–1970: prosinec 1967–červenec 1968*. 1. vyd. Brno: Doplněk, 1995. Prameny k dějinám československé krize 1967–1970; díl 4. sv. 1, s. 12–13.

¹⁰ KŘEN, Jan. *Dvě století střední Evropy*. Vydání druhé. Praha: Argo, 2019, s. 762

¹¹ CUHRA, Jaroslav, Jiří ELLINGER, Adéla GJURIČOVÁ, Vít SMETANA. *České země v evropských dějinách*. Praha: Paseka, 2006, s. 234–235.

1.2. Normalizace

Pražské jaro bylo ukončeno sovětskými tanky a reformní období nahradil návrat k totalitnímu režimu. Z reformních slibů byl dodržen jeden, 1. ledna 1969 došlo k federalizaci Československa.¹²

Několik málo dní po invazi vojsk bylo vedení KSČ převezeno do Moskvy, kde 26. srpna podepsalo tzv. moskevský protokol (nepodepsal pouze František Kriegl). Tímto dokumentem byla de facto zahájena normalizace v Československu, zároveň dohoda legalizovala pobyt sovětské armády na československém území a z okupace vytvořila záležitost východního bloku. Společnost, znavena krizí vzniklou návratem nedemokratických praktik, sice pokračovala v protestech proti okupaci, ovšem její odpor postupně slábl. Naopak „zdravé síly“, podporované Sovětským svazem, nabíraly na moci.¹³ V dubnu roku 1969 se do čela ÚV KSČ dostal slovenský komunista Gustáv Husák, který ve funkci vydržel téměř až do sametové revoluce a později, v roce 1975, nahradil Ludvíka Svobodu v prezidentské funkci.¹⁴ S Husákovou érou přichází i normalizace politických i společenských poměrů. „Socialismus s lidskou tvář“ Alexandra Dubčeka byl nahrazen Husákovou normalizací.¹⁵

Prvním krokem k obnovení pořádku v Československu bylo odstranění reformního křídla KSČ. Plénum ÚV KSČ vyhlásilo v září 1969 stranickou prověrku formou výměny stranických legitimací. Hlavní roli v udělení, či neudělení prověrky hrál postoj k srpnové invazi, důležitým faktorem taktéž byla ochota sloužit znovu nastupujícím pořádkům. Během této čistky se počet členů komunistické strany snížil přibližně o 400 000 (z původních 1 691 000 na 1 217 000). Později tito již bývalí členové byli vystaveni represím, jako například zákaz vykonávat povolání, byli nuceni pracovat na předem určených pozicích, taktéž měli zakázáno publikovat, vyučovat a veřejně vystupovat. Jako nejúčinnější represe se projevíly postihy rodinných příslušníků, včetně dětí.

¹² DOSKOČIL, Zdeněk. *Duben 1969: anatomie jednoho mocenského zvratu*. Brno: Doplněk, 2006. s. 30.

¹³ CUHRA, Jaroslav, Jiří ELLINGER, Adéla GJURIČOVÁ, Vít SMETANA. *České země v evropských dějinách*. Praha: Paseka, 2006, s. 240.

¹⁴ KŘEN, Jan. *Dvě století střední Evropy*. Vydání druhé. Praha: Argo, 2019, s. 866.

¹⁵ MADRY, Jindřich. *Sovětská okupace Československa, jeho normalizace v letech 1969–1970 a role ozbrojených sil*. Praha: Ústav pro soudobé dějiny AV ČR, 1994. s. 113.

Ve stejném čase, kdy probíhala čistka strany, probíhala i čistka státního aparátu, jako nástroj byla využita federální reorganizace, která se nevěnovala pouze nejvyšším postům, ale zasáhla i do struktury nižších orgánů. Od roku 1970 bylo taktéž vládou zavedeno každoroční „pracovně-politické hodnocení“ všech zaměstnanců.¹⁶

Personálním změnám se nevyhnuly ani jiné instituce. Ve velkém rozsahu proběhly změny ve sdělovacích prostředcích, kdy v rozhlase bylo propuštěno 37 % zaměstnanců a v televizi 69 %. V této době taktéž dochází k zákazu téměř všech kulturních časopisů a tzv. „kulturní fronta“ byla pod přísnou cenzurou.¹⁷ Novináři se stali pomocníky režimu. Řada novinářů se však odmítla režimu podvolit a raději si vybrala emigraci, uvádí se, že po událostech srpna 1968 se jich pro emigraci rozhodlo více než 160.¹⁸ Tisk, rozhlas i televize se ocitly pod kontrolou komunistické strany. Byla zrušena celá řada titulů, jmenovat můžeme například *Studentské listy*, *Reportéra* nebo *Tvář*. Náhradou za ně byl prorežimní tisk jako *Tribuna*, *Tvorba*, *Pionýrská stezka*, chybět nemohlo samozřejmě *Rudé právo*.¹⁹

Období normalizace s sebou přineslo praktiky, které byly známy z let padesátých, ačkoli politické procesy a čistky či zastrašování neprobíhalo s takovou ukrutností. Důslednou očistou prošla inteligence, o práci přišla řada novinářů, vědci nebo kulturní pracovníci, změny se nevyvarovaly ani armádě. Propuštění byli také demokraticky smýšlející učitelé, na školách se přihlíželo k rodinnému prostředí uchazečů o studium. Mnoho dětí, které nebyly přijaty ke studiu nebo byly vyloučeny, tak byly potrestány za názory svých rodičů. Ve funkcích směli zůstat pouze ti pro režim spolehliví. Nespolehlivé osoby byly zařazovány na pozice, které nerespektovaly jejich kvalifikaci, na pozicích manuálně pracujících se ocitla inteligence.²⁰

Jak již bylo zmíněno výše, po výměně klíčových rolí pro fungování socialistické společnosti se státní aparát zaměřil na odpůrce režimu, vůči nimž byly aplikovány stejné represe jako v případě reformistů. Tito lidé začali být upozadováni, umlčovani

¹⁶KŘEN, Jan. *Dvě století střední Evropy*. Vydání druhé. Praha: Argo, 2019, s. 866.

¹⁷Tamtéž.

¹⁸BÁRTA, Miloš. *Československo roku 1968*. 2. díl, Počátky normalizace. Praha: Parta, 1993. s. 100.

¹⁹BEDNAŘÍK, Petr, Jan JIRÁK a Barbara KÖPPLOVÁ. *Dějiny českých médií*. Praha: Grada, 2011, s. 327–328.

²⁰BÁRTA, Miloš. *Československo roku 1968*. 2. díl, Počátky normalizace. Praha: Parta, 1993. s. 100.

a odsunuti na okraj společnosti, mnoho z nich si proto raději zvolilo emigraci, v některých případech k ní byli státem donuceni.²¹

Občanům Československa bylo slibováno, že čím dříve se uklidní poměry, tím včasnější bude odchod sovětské armády, avšak 18. října 1968 byl schválen dokument o dočasném pobytu sovětské armády na území Československa. Slovo „dočasném“ je klíčové, neboť nebylo specifikováno žádné datum. Tato smlouva v podstatě znamená potvrzení dlouhodobé okupace Československa. Občané, kteří ztratili důvěru v reformní politiky, se nechtěli smířit s novými poměry a údajnou dočasnou okupací. V říjnu, při výročí vzniku samostatného československého státu, byly uspořádány demonstrace proti okupaci Československa armádami Varšavské smlouvy. Tyto demonstrace byly však násilně potlačeny, v listopadu na ně navázaly další protestní akce, které byly opět s použitím násilí potlačeny Veřejnou bezpečností s pomocí Lidových milicí.²²

Na protest proti normalizační politice se na Václavském náměstí 16. ledna 1969 upálil student Jan Palach. Jeho pohřeb se změnil v manifestaci proti okupantům. V mnoha městech se pořádaly pietní průvody, v Praze se pořádaly demonstrace proti postupující normalizaci. Palach však nebyl jedinou tzv. živou pochodní, měsíc po jeho pohřbu se upálil Jan Zajíc. O činu Jana Zajíce se veřejnost dozvěděla z médií, uhořel uvnitř domu č. 39 na Václavském náměstí, jeho cíl, vyběhnout na Václavské náměstí, mu zhatil příslušník Státní bezpečnosti. Třetí živou pochodní se stal Evžen Plocek, upálil se 4. dubna 1969 v Jihlavě na Náměstí Míru. Zpráva o jeho oběti se v médiích nesměla objevit.²³

S blížícím se prvním výročím okupace se režim obával demonstrací. Veřejná bezpečnost i Lidové milice byly v pohotovosti v každém větším městě, k potlačení demonstrací v Praze byli povoláni i vojáci vykonávající povinnou základní službu. Během protestů se stavěly barikády a docházelo k otevřeným střetnutím s ozbrojenými složkami. Vedle Prahy a Brna probíhaly bouřlivé protesty také například v Liberci. Během protestních akcí přišlo o život pět demonstrantů.²⁴

²¹ PETRÁŠ, Jiří, ed. a SVOBODA, Libor, ed. *Bezčasí: Československo v letech 1972-1977*. Vydání první. Praha: Ústav pro studium totalitních režimů, 2018, s. 9.

²² DOSKOČIL, Zdeněk. *Duben 1969: anatomie jednoho mocenského zvratu*. Brno: Doplněk, 2006. s. 37.

²³ NEBOJSA, Bořivoj. *Normalizace, to je ono!*. Tišnov: Sursum, 2001. s. 36–37.

²⁴ MADRY, Jindřich. *Sovětská okupace Československa, jeho normalizace v letech 1969–1970 a role ozbrojených sil*. Praha: Ústav pro soudobé dějiny AV ČR, 1994. s. 113.

Protesty také zavedly záminku k přijetí tzv. Obuškového zákona, lidově též označovaného jako pendrekový zákon. Jednalo se o Zákonné opatření předsednictva Federálního shromáždění č. 99/1969 Sb., z 22. srpna 1969, o některých přechodných opatřeních nutných k upevnění a ochraně veřejného pořádku.²⁵ Na základě tohoto nařízení mohl zadržený zůstat ve vazbě po dobu až tří týdnů, zákon také umožnil propouštění těch zaměstnanců, kteří vystupují proti režimu, totéž se týkalo také studentů, kteří mohli být ze studia vyloučeni.²⁶ Demonstrace k prvnímu výročí okupace Československa vojsky Varšavské smlouvy se staly posledním masovým projevem odporu k režimu, posledním až do roku 1989.²⁷

Vztahy mezi Československem a Sovětským svazem se normalizovaly i na mezinárodní úrovni, a to přijetím smlouvy o přátelství a spolupráci a vzájemné pomoci. Pro Československo smlouva znamenala omezení suverenity státu a podřízení se Moskvě. Že byla normalizace v plném proudu nám dokládá dokument zvaný Poučení z krizového vývoje ve straně a společnosti. Tento dokument byl přijat v prosinci roku 1970 na XIII. Sjezdu KSČ. Události srpna 1968 zde byly popsány jako internacionální bratrská pomoc, pražské jaro bylo označeno za kontrarevoluci a osoby, které se na těchto událostech podílely, byly označeny za nepřátele socialismu.²⁸

Není tedy překvapivé, že většinová společnost se přestala více politicky angažovat a raději se uchýlila do soukromí ke svým osobním zájmům, fenoménem této doby bylo „chataření“. Přestože existovaly události, při kterých komunistická strana požadovala účast občanů, výročí VŘSR (Velká říjnová socialistická revoluce), oslavy Vítězného února, nebylo politické zapojení více vynucováno.²⁹

²⁵ Zákonné opatření č. 99/1969 Sb., [online]. Dostupné z: <<https://www.zakonyprolidi.cz/cs/1969-99>> [cit. 2020-07-25].

²⁶ NEBOJSA, Bořivoj. *Normalizace, to je ono!*. Tišnov: Sursum, 2001. s. 41.

²⁷ MADRY, Jindřich. *Sovětská okupace Československa, jeho normalizace v letech 1969–1970 a role ozbrojených sil*. Praha: Ústav pro soudobé dějiny AV ČR, 1994. s. 147.

²⁸ NEBOJSA, Bořivoj. *Normalizace, to je ono!*. Tišnov: Sursum, 2001. s. 46.

²⁹ PETRÁŠ, Jiří, ed. a SVOBODA, Libor, ed. *Bezčasí: Československo v letech 1972-1977*. Vydání první. Praha: Ústav pro studium totalitních režimů, 2018, s. 9.

2. Komunistická propaganda

V knize *Slovník komunistické totality* je propaganda definována jako „typ diskurzu používající specifický druh argumentace s cílem přesvědčit posluchače o přednostech své doktríny, názorů a idejí“. V Československu v 70. letech již ovšem nebylo potřeba přesvědčit adresáta o své ideologii, bylo spíše důležité ideologii upevňovat. Komunistický režim si mohl díky víceméně nulové konkurenci v získávání informací, výjimku tvořilo pouze neoficiální rádiové vysílání a tajně dovážená literatura, dovolit využívat i nestandardní argumentaci. Častým opakováním doktríny nakonec dojde k přijetí propagovaných názorů a objekty propagandy (občané) se nakonec stanou snadno manipulovatelnými. František Čermák takovou propagandu označuje skoro až za brainwashing, režim tedy usiluje o nacvičené opakování předem určených hesel a stereotypů, nebo v lepším případě o úplnou změnu myšlení.³⁰

2.1. Texty politické propagandy podle Jaryka Bralczyka

Tematikou jazykové propagandy se zabývá i polský jazykovědec Jaryk Bralczyk. Ten rozdělil lexikální složku textů politické propagandy do osmi kategorií. Tento jeho model není limitován pouze propagandou komunismu, ale může být aplikován i na jiné totalitní systémy,³¹ ačkoli je třeba zdůraznit, že uvedené kategorie a slova v nich obsažená zaobírají pouze tu část propagandy, kdy se kladně hovoří o daném režimu, neobsahuje tudíž lexikum, které se užívá naopak při snaze propagovat jiný styl myšlení a způsobu života negativně.

První kategorie je *důležitost*, která bývá vyjádřena adjektivy typu *hlavní, značný, vydatný, silný, klíčový, čelní* a podobně. Mnohdy jsou tato adjektiva zesílena formou superlativu, nebo spojením s adverbii, např. *velmi, výjimečně, zvláště*.³²

Kategorie *obecnosti*, někdy uváděna jako *univerzálnosti*, zahrnovala slova, která měla prezentovat univerzálnost politiky, jedná se například o slova *každý, všichni*,

³⁰ČERMÁK, František, Václav CVRČEK a Věra SCHMIEDTOVÁ, ed. *Slovník komunistické totality*. Praha: NLN, Nakladatelství Lidové noviny, 2010. s. 31.

³¹LOTKO, Edvard. *Srovnávací a bohemistické studie*. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2009. s. 179.

³²Tamtéž.

masy, mnoho, řady a podobně. Všechna tato slova mají výraznou persvazivní funkci.³³

Do kategorie *blízkosti* patřila především pronomina *my* a *náš*. Tato slova měla za úkol vzbudit v recipientovi soudržnost, vyjádřit společné zájmy a cíle. Tato kategorie také obsahuje substantiva, která představovala skupinu, do níž adresát patří, například *národ, stát, rodina, třída*.³⁴

Dalším rysem, vyskytujícím se v textech politické propagandy, je *nutnost*. Vyskytují se zde slova jako *úkol, cíl, cesta, nutnost, důsledek*, která zpravidla bývají ještě rozvíta adjektivy typu *nutný, jediný, správný*.³⁵

Kategorie *správnosti*, nebo jinak pravdivosti, je pevně spjata s *nutností*, jelikož *správnost* je jejím důsledkem. Vyskytují se zde výrazy, které označují informaci za nevyvratitelnou, tedy správnou, jedná se například o slovní spojení *je vědecky potvrzeno, že...*, dále také panovala snaha přiblížit text odbornému stylu, využívána proto byla cizí slova, termíny a substantiva jako *ukazatel, kritérium, zdroj* a podobně.³⁶

Koherentnost měla za úkol přiblížit recipientovi svět tak, aby mu bez obtíží porozuměl. Jedná se o velice rozmanitou skupinu slov, patří sem například *system, jednota, spojení, svazek*, většinou s přidaným atributem. Typické je i časté využívání konjunktiv například *a tedy, a proto, a právě proto*.³⁷

Poslední skupinu tvoří *pokrokovost* a *trvalost*. Klíčovými slovy této kategorie jsou *pokrok, pokrokový, progresivita, rozvoj*. K těmto slovům stojí v opozici výrazy jako *zpátečnický, zaostalost, konzervatismus, stagnace*. Důležitá jsou také slovní spojení odkazující na neustálý rozvoj propagandistického světa, například *další pokrok, trvalý pokrok, další zlepšení, dynamický rozvoj*.³⁸

2.2. Propaganda v médiích

Komunistický režim využíval média jako prostředek pro vychovávání občanů a osvětovou činnost. V 70. a 80. letech minulého století byla funkce žurnalistiky ve

³³LOTKO, Edvard. *Srovnávací a bohemistické studie*. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2009. s. 180

³⁴Tamtéž.

³⁵Tamtéž. s. 181.

³⁶Tamtéž.

³⁷Tamtéž.

³⁸Tamtéž. s. 182.

spojení se státním aparátem podrobena důkladnému studiu. Výstupem tohoto zkoumání byla myšlenka, že státní propaganda má být zaměřena na propagování socialistického státu, jeho tradic a záměrů, s cílem dopomoci obyvatelstvu k přijetí socialistické myšlenky, a tím získat podporu pro své plány. Režim si díky těmto vědeckým výstupům mohl ospravedlnit využití manipulačních prostředků v médiích.³⁹

Jan Barták ve své stati *Výchovné působení žurnalistické činnosti* obhajuje užití propagandy v socialistických médiích, neboť se tato cílená propaganda opírá o aspekt přesvědčování, adresát propagandy podle něj nakonec musí dospět k pravdivému uvědomění si správnosti socialistického režimu.⁴⁰

Socialistické vnímání masových médií, jakožto prostředku politické výchovy, se liší od dnešního pojetí žurnalistiky. Ta je spíše založena na socializaci, zapojení jedince do společnosti a na formování společnosti jako celku.⁴¹

³⁹ HAVRÁNKOVÁ, Petra. *Komunistická propaganda v časopisu Mateřídouška (1945–1955)* [online]. Praha, 2015 [cit. 2020-07-28]. Diplomová práce. Univerzita Karlova, Fakulta sociálních věd. s. 13–19. Dostupné z: < <https://is.cuni.cz/webapps/zzp/detail/139304/> >

⁴⁰ BARTÁK, Jan. *Výchovné působení žurnalistické činnosti* [online]. Praha: Fakulta žurnalistiky University Karlovi, 1986. [cit. 2020-07-28] Dostupné z: <file:///C:/Users/PC/AppData/Local/Temp/Pedag_1986_6_08_Vychovne-pusobeni_689_696.pdf>

⁴¹ BURTON, Graeme. *Úvod do studia médií*. 1. vyd. Brno: Barrister, 2001, s. 23–24.

3. Časopisy pro děti a mládež v období normalizace

3.1. Dětské časopisy po roce 1948

Po roce 1948 dochází ve vydávání periodik, včetně periodik pro děti a mládež, k zásadním změnám. Časopisy směly vydávat pouze strany Národní fronty a centralizované společenské organizace, popřípadě jejich závodní a regionální odnože. Taktéž došlo k výraznému snížení počtu vydávaných titulů. Vliv na to měl i promyšlený strukturní systém vydávání, kdy každý časopis zastával specifickou funkci a prakticky neexistovala ekonomická konkurence.⁴²

Většina časopisů vydávaných před rokem 1948 zanikla nejpozději do roku 1952 a místo nich vznikaly časopisy nové. Jediným zástupcem, který i nadále pokračoval, byla *Mateřídouška*. Mezi zaniklé tituly patřil například *Junák*, který se později nakrátko obnovil v letech 1968–1970, *Český domov*, *Poupě*, *Vlaštovička*, *Mladý hlas*, *Brouček*, *Karavana*, *Mladý technik* a *Studánka*.

Některé časopisy vzniklé po roce 1948 se sice dočkaly maximálně dvou ročníků, jiné se však vydávaly až do sametové revoluce například *Ohníček* (1951–1989), *ABC mladých techniků a přírodovědců* (1957–1989) a *Pionýr* (1953–1989).⁴³

Na konci 60. let se na trh dostaly další dlouhodobě vycházející tituly. Jedním z nich bylo *Sluníčko*, které bylo určeno pro tzv. „předčtenáře“, dále také komiksový *Čtyřlístek*. Jako náhrada za v roce 1970 zrušeného *Junáka* začíná vycházet časopis *Pionýrská stezka* (1970–1989) a namísto *Pionýrských novin* vzniká v roce 1968 *Sedmička*, po srpnové invazi a nástupu normalizace přejmenovaná na *Sedmičku pionýrů* (1969–1989). Po sametové revoluci v roce 1989 se časopis přejmenoval zpět na *Sedmičku* a byl vydáván až do roku 1992.⁴⁴

3.2. Vývoj dětského časopisu za komunismu

Stejně jako periodika pro dospělé čtenáře měla i produkce pro děti v 50. letech značně politický charakter. Ostatní funkce byly režimem potlačovány, jiný obsah než ideový neměl v dobových časopisech prostor. Úděl dětského časopisu popsal Pravoslav Hykeš ve svém článku *Funkce časopisu pro děti a mládež*, který vyšel ve *Štěpnici* roku 1949: „Časopisy musí organisovaně přispívat k vytváření nového

⁴² ŠVEC, Štefan. *Česky psané časopisy pro děti (1850-1989)*. Vyd. 1. Praha: Karolinum, 2014, s. 145.

⁴³Tamtéž. s. 144–147.

⁴⁴Tamtéž.

světového názoru a vychovávat v duchu socialistické morálky; to jest musí být politické. Musí především ukazovat pracujícího člověka v jeho boji proti všem špatným měšťáckým přežitkům, jako je egoismus, ziskuchtivost, vykořisťování, halasně vlastenčení, vedoucí k imperialistickým válkám.⁴⁵

Jednotlivé články propagovaly aktuální politiku, povzbuzovaly děti a mládež k zapojení se do budování nové společnosti a inspirovaly je k účasti na kolektivních pracovních akcích. Mezi vítané články patřily oslavy významných osobností, jako byl Josif Vissarionovič Stalin, Vladimír Iljič Lenin nebo Klement Gottwald, oslavné texty o Rudé armádě, budovatelích a dělnících a připomínky výročí a životních jubileí představitelů státu.⁴⁶ Na druhou stranu existovala zakázaná témata, jako například skauting, náboženství nebo legionáři.⁴⁷ Periodika také svým obsahem a úpravou reagovala na tragické události čelních představitelů komunismu, například dvě čísla časopisu *Mateřídouška* v březnu 1953 byla vytištěna černobíle a jejich obsah se věnoval pouze v tu dobu nenadále zesnulým J. V. Stalinovi a Klementu Gottwaldovi.⁴⁸

V 60. letech se situace s časopisy pro děti a mládež pomalu mění. Již roku 1960 Otakar Chaloupka ve svém článku o patnáctiletém vývoji časopisů pro děti a mládež od nacistické okupace zmiňuje, že je důležitější věnovat se jejich esteticko-výchovné funkci, nežli ideově-výchovné. Postupně se vytrácí politická agitace a začínají se objevovat témata dříve nevhodná, běžně se referovalo i o osobnostech západního světa. Autoři, kteří dříve nemohli publikovat, začali dostávat více prostoru například Jaroslav Foglar.

Sedmdesátá léta přinesla opět zvýšenou cenzuru a znovu navázala na politickou agitaci, i když ne v takové míře jako v 50. letech. Došlo ke zrušení některých nově vzniklých časopisů, například komiksově *Rychlé šípy* (1969–1970), a k personálním změnám v redakcích již stávajících periodik. Časopisy otiskovaly zprávy o dobrém hospodaření státu, o významných výročích a o představitelích československé

⁴⁵ŠVEC, Štefan. *Česky psané časopisy pro děti (1850-1989)*. Vyd. 1. Praha: Karolinum, 2014, s. 144–147.

⁴⁶Tamtéž. s. 148.

⁴⁷Tamtéž. s. 150.

⁴⁸ *Mateřídouška: časopis pro malé čtenáře*. Praha: Mladá fronta, 1953, roč. 9, č. 10–11.

i sovětské politiky a oslavovaly vítězství Rudé armády. Běžné byly i útoky na západní politiku a způsob života.⁴⁹

⁴⁹ ŠVEC, Štefan. *Česky psané časopisy pro děti (1850-1989)*. Vyd. 1. Praha: Karolinum, 2014, s. 154–156.

4. Sedmička pionýrů

Týdeník *Sedmička pionýrů* s podtitulem *Čtení pro chlapce a děvčata na sedm dní* začal vycházet v roce 1968 a byl určen pro děti ve věku od 10 do 15 let. Do roku 1969 se časopis jmenoval pouze *Sedmička*, název byl později změněn až v rámci normalizačního procesu.

Jak již je z názvu periodika patrné, texty se zaměřovaly především na činnosti pionýrské organizace. Velký prostor dostávaly rozhovory se slavnými českými i zahraničními zpěváky a herci, po roce 1968 se ale počet zahraničních osobností, především ze západních zemí, postupně snižuje. Objevovaly se také reportáže z exotických zemí referující jak o odlišné kultuře, tak o zajímavých živočiších či rostlinách. Důležitým tématem byl sport, ať už se jednalo o reportáže z mezinárodních i domácích utkání, tematické články o vzniku jednotlivých sportů, rozhovory se sportovci nebo časté články o olympijských hrách.

Naopak beletristická tvorba byla v periodiku upozaděna. V každém čísle sice byla rubrika *Čtení na pokračování*, popřípadě jedna samostatná povídka, či krátký úryvek z knihy, ale v rámci celého jednoho čísla se jednalo o nepatrné množství.

4.1. Podoba *Sedmičky pionýrů* v 70. letech

Podoba periodika nebyla zpočátku jednotná. V prvních ročnících se několikrát obměnila jak rubriky, tak i samotný rozsah titulu. Přibližně od ročníku 1971/1972 však *Sedmička pionýrů* dostává s menšími odchylkami ustálenou podobu. V polovině 70. let dochází ke změně velikosti formátu čísla, z dřívější A4 na rozměr, který přibližně odpovídá formátu A3. S touto změnou přichází i zásahy do vnitřní struktury, ovšem jedná se spíše o grafickou úpravu, obsahově zůstává *Sedmička pionýrů* stejná. Výraznou změnou při přechodu na větší formát prošla titulní strana – červený obdélník s velkou sedmičkou a názvem časopisu v levém horním rohu zůstal, ovšem zmizel podtitul *Čtení pro chlapce a děvčata na sedm dní*, důvodem pro odstranění podtitulu může být zařazení vydávání dvojčísel, která se do té doby neobjevovala.

Titulní strana obsahově doznala největších změn po roce 1969. Do té doby byli na přední straně zobrazováni povětšinou známí umělci a sportovci, velice často to byly osobnosti západního světa, jmenujme například skupinu Beatles, zpěváka Elvise

Presleyho nebo herečku Elizabeth Taylor. Takové osobnosti později vymizely a nahradili je českoslovenští, popřípadě sovětské, umělci a sportovci, jako například Karel Gott, Jiří Korn, Václav Neckář, Miroslav Horníček, Ivo Viktor, Josef Masopust a další.

Strana dvě byla vždy vyhrazena aktualitám z domova i ze světa. V krátkých oznámeních zde byly zmíněny zahraniční návštěvy, jubilea významných vynálezců a spisovatelů a připomínky založení jednotlivých socialistických států. Taktéž se zde objevovaly krátké zprávy o činnosti oddílů pionýrské organizace. Důležitá byla rubrika *Byli jsme při tom*, která se nacházela v horní části strany a referovala o významných návštěvách zahraničních komunistů, sjezdech ÚV SSM (Ústřední výbor Socialistického svazu mládeže), akcích pořádaných PO SSM (Pionýrská organizace Socialistického svazu mládeže) nebo například o úspěších, kterých pionýrská organizace dosáhla, taktéž zde byly otištěny úryvky z dopisů československých státníků adresované pionýrům. V některých číslech však nebyla takováto struktura dodržena, jednalo se například o číslo ze 6. září 1974, kdy byl přes celou stranu otištěn dopis Gustáva Husáka k příležitosti pětadvacátého výročí založení PO SSM.

Po změně formátu rubrika *Byli jsme při tom* zanikla a nahradil ji *Pionýrský kaleidoskop*. Stejně jako v předchozí rubrice se i zde objevovaly dopisy a projevy státníků, popřípadě vysokých představitelů PO SSM a podobně. Texty byly umístěny v horní části strany, výrazně žlutě podbarvené.

4.2. Rubriky

Rubrika *Když mi bylo 13* se objevovala v 70. letech pravidelně v každém čísle. Osobnosti Československa, převážně ze zábavního průmyslu, zde popisovaly svá dospívající léta. Své zážitky čtenářům sdělili například Petr Janda, Jitka Molavcová, Václav Neckář, dirigent Josef Vobruba, Tomáš Töpfer, Ivo Viktor a další.

Na slavné se zaměřovala i rubrika *Odpovídá*, kde dotazovaní odpovídali na otázky čtenářů a která se nacházela taktéž v každém čísle. Na rozdíl od *Když mi bylo 13*, kde se redakce snažila o diverzitu, se zde osobnosti objevovaly i vícekrát, například Jitka Molavcová, Roman Skamene, Karel Gott nebo Václav Neckář, který v několika číslech odpovídal na dotazy ohledně svého vystoupení v NDR.

Tradiční rubrikou objevující se v každém čísle byla *Vyšší dívčí*, která se věnovala módě, tvořivé činnosti, receptům nebo domácím cvičením.

Téměř v každém čísle se objevovala rubrika *Pionýrské výpravy do současnosti*. Zde byly články o táborech pořádaných pionýry, o nově budovaných elektrárnách a jiných významných stavbách, o továrnách (například na chléb), hotelu Intercontinental, reportáž o XVI. mezinárodním strojírenském veletrhu v Brně a dalších.

Častá byla rubrika *Všední den*, kde svůj běžný den tentokrát nepopisovali slavní, ale „obyčejní“ lidé, například pomocník strojvedoucího v metru.

V závislosti na přibližujících se významných výročích se přidávaly série článků na dané téma, mezi takové patří *Památníky SNP* (Slovenské národní povstání), které se vydávaly v ročníku 1974/1975 a referovaly o partyzánech na Slovensku a jejich bitvách. Ve stejném roce vycházely i texty *Za svobodu Československa* popisující boje Rudé armády při osvobození československého území.

Mezi další rubriky, které nepatřily do stále skladby čísla a po několika článcích byly vyměněny za jiné, patří například *Člověk a sport*, pojednávající o historii sportu, *Poste restante*, zabývající se dopisy historických osobností a historií dopisování obecně, *Dnes představujeme*, kde lidé představovali svou profesi, například dramaturg, dirigent v rozhlase a podobně.

Mezi beletristické rubriky patřilo *Čtení na pokračování*, zmiňme například povídky *Podivuhodný pan Magnusek* od Jana Rysky, *Sebastián mezi lidmi* od Cécile Aubryové nebo *Největší objev Olivera Triggera* od Waltera S. Tevise, nebo *Pohádka pro mladšího bratra*. V každém čísle se taktéž objevila jedna povídka, nebo úryvek z knihy, většinou zabírající celou stranu. Jednalo se například o dobrodružné texty z Divokého západu či amazonských pralesů, cestopisné povídky, příběhy ze školních lavic nebo o prázdninových zážitcích. Publikováni byli jak českoslovenští, tak zahraniční autoři, například Ota Pavel, Jaroslav Hašek, Karel Čapek, Stephen Marlowe, Alexej Tolstoj a další.

Předposlední dvě strany tvořila rubrika *Spojka*, kde byly uveřejněny kontaktní informace dětí, které si chtěly dopisovat s jinými čtenáři, strany dále obsahovaly vtipy, notový zápis oblíbených písní, fotografií na žádost čtenářů (většinou se jednalo o fotografie z filmů) a krátké upoutávky na příští vydání.

Poslední strana čísla byla tradičně věnována komiksu, například *Jen počkej, zajíci; Asterix a Obelix; Človíček; Noah; Dobrodružství Huckleberryho Finna* nebo příběhy od Walta Disneyho.

5. Analýza

V následující části práce budou analyzovány vybrané články z časopisu *Sedmička pionýrů*, značnou část tvoří ročníky 1972/1973 až 1975/1976. Texty byly vybírány na základě přítomnosti propagandy komunistického režimu a následně byly detailněji rozpracovány. Důraz byl kladen na lexikální a obsahovou složku jednotlivých textů.

Pro větší přehlednost rozdělíme články do několika tematických okruhů – pionýrská organizace, podpora komunistického režimu, druhá světová válka, významná výročí, osobnosti, hospodářství a západní svět.

5.1. Pionýrská organizace

V programových a organizačních zásadách PO SSM je pionýrská organizace charakterizována jako „dětská, socialistická, společenská organizace, relativně samostatná součást Socialistického svazu mládeže. Je organizací dobrovolnou, masovou, jednotnou a vnitřně diferencovanou. Řídí se vědeckým světovým názorem dělnické třídy – marxismem-leninismem; ve své činnosti vychází z programové linie vedoucí síly naší společnosti, Komunistické strany Československa, a vede své členy k aktivní účasti na výstavbě rozvinuté socialistické společnosti.“⁵⁰

Po roce 1970 se pionýrská organizace (dále jen PO) stává v časopise *Sedmička pionýrů* dominantním tématem. Již samotné přejmenování časopisu ze *Sedmičky* na *Sedmičku pionýrů* určuje, jakým směrem se periodikum bude v následujících letech ubírat.

PO byla v textech časopisu vždy prezentována v pozitivním světle, ve vybraných analyzovaných ročnících nebyla nalezena zmínka, že by se pionýrům něco nepovedlo nebo že by byla u pionýra zmíněna nějaká záporná vlastnost. Splnění plánu, závazku, bylo pro pionýry samozřejmostí a vyzdvihovaly se ty skupiny, které pracovaly „nad plán“. V každém čísle bylo zmíněno, jak se které skupině daří, například ve sběru léčivých bylin nebo kolik odpracovala pro místní komunitu hodin.

V člancích se zdůrazňuje, že pionýr je spjat s komunistickou stranou, jejím rozvojem, stejně jako je spojen s vývojem země, hlavní důraz byl kladen na rozvoj hospodářství. Taktéž byla PO označována jako to správné pro děti a mládež, ta jediná cesta, která jim zajistí bohatý a plnohodnotný život.

⁵⁰SVATOŠ, Zdeněk. *Pionýrská encyklopedie*. Praha: Mladá fronta, 1978. s. 405.

Některé články zabývající se jednotlivými skupinami PO mohou působit „zbytečně“, neboť jejich obsahem je pouhé setkání členů pionýrské skupiny a domlouvání programu na příští rok. Text býval zpravidla tvořen přímou řečí, ve které děti sdělovaly své nápady ohledně budoucích aktivit. Jednou z funkcí textu bylo inspirovat ostatní skupiny k podobné činnosti, zároveň se však můžeme domnívat, že text měl přesvědčovací funkci a snažil se přilákat další členy do PO, kde jim ukázal, co vše zajímavého by mohli v pionýru zažít.

K 25. výročí založení PO SSM otiskla redakce v čísle ze 6. září 1974 na druhé straně dopis Gustáva Husáka s velkým červeným titulkem *Pionýrské organizaci SSM, všem pionýrům a pionýrským pracovníkům*.

V dopise Husák vyzdvihuje práci Pionýrské organizace a staví ji do pozice pevně spojené s rozvojem země a s komunistickou stranou, klade důraz na velikost práce, kterou pionýrská organizace odvádí.

- *Dvacetipětiletá historie pionýrské organizace je neoddělitelně spjata s rozvojem naší Československé socialistické republiky.*
- *Slavná historie Vaší organizace přesvědčivě hovoří o nezapomenutelných, vskutku průkopnických činech při budování nové socialistické společnosti, o lásce mladé generace ke své socialistické vlasti.*
- *Velké dílo vykonané rukama a nadšeným srdcem pionýrů...*
- *Naše strana považuje pionýrskou organizaci za svého významného pomocníka...*⁵¹

Snaží se také zdůraznit, že právě příslušnost dětí k této organizaci jim zajistí v budoucnosti pohodlný život.

- *Statisícům vašich předchůdců otevřela práce v pionýrské organizaci cestu k bohatému, plnému a šťastnému životu.*
- *Pionýři a pionýrky! Jdete správnou cestou.*⁵²

Vyskytuje se zde i fráze „Ať žije“, podle *Slovníku komunistické totality* od Františka Čermáka je toto slovní spojení nejčastější propagandistické zvolání.⁵³

⁵¹HUSÁK, Gustáv. Pionýrské organizaci SSM, všem pionýrům a pionýrským pracovníkům. *Sedmička pionýrů*. Praha: Mladá fronta, 1974, roč. 8, č. 1, s. 2.

⁵²HUSÁK, Gustáv. Pionýrské organizaci SSM, všem pionýrům a pionýrským pracovníkům. *Sedmička pionýrů*. Praha: Mladá fronta, 1974, roč. 8, č. 1, s. 2.

- *At' žije Pionýrská organizace Socialistického svazu mládeže...*⁵⁴

Typickými články s pionýrskou tematikou byly reportáže ze slavnostního přijetí nových členů PO. V článku z 10. listopadu 1972 se o tom mluví jako o „slavnostním dni“ a „významné události“, také je pionýrům vštěpováno, že takoví, jací budou oni, bude jednou i republika „...republika bude jednou taková, jací budete vy...“⁵⁵

Rozhovory s představiteli státu a Pionýrské organizace byly taktéž často zařazovány do obsahu čísla. Jako příklad uveďme rozhovor s ministrem školství ing. Josefem Havlínem z 10. října 1972. Kromě tématu pionýrských kluboven, který byl pro rozhovor stěžejní, se s redaktorem taktéž bavil o tom, jaký by měl pionýr být.

- *Správný pionýr nemyslí jen na sebe...*
- *Správný pionýr je vždy připraven...*
- *... obětavá práce pro společnost.*⁵⁶

Pravidelně byli také čtenáři informováni o sjezdech Komunistické strany Československa i Komunistické strany Sovětského svazu, Socialistického svazu mládeže a dalších organizací spojených s režimem. Na takové články bylo upozorňováno větším červeným nadpisem, později, po změně formátu, byly takové články výrazně žlutě podbarveny.

Jako nástroj pro přesvědčování dětí, aby vstoupily do Pionýrské organizace, mohly působit i články vydávané především v ročníku 1973/1974 s názvem *Byli jako vy*. V těchto člancích jsou dětem představovány známé osobnosti, které si dříve prošly pionýrskou organizací a které na ni mají ty nejlepší vzpomínky. Svoje pionýrské zážitky popisovali například členové hudební skupiny Plavci Jiří Veisser a Antonín Hájek, herec Václav Postránecký, houslista Václav Hudeček, stolní tenista Milan Orłowski nebo zpěvačka Jana Robová.

Další článek vyobrazuje pionýry jako ty, na které se nezapomene. V čísle z 5. dubna 1974 vyšla reportáž o pionýrech ze Žebráku, kteří se měli vydat po stopách prvních členů pionýrské organizace. Ředitel místní školy si postupně vybavuje jejich jména, autor textu k tomu přiložil komentář „... musel si pamatovat

⁵³ ČERMÁK, František, Václav CVRČEK a Věra SCHMIEDTOVÁ, ed. *Slovník komunistické totality*. Praha: NLN, Nakladatelství Lidové noviny, 2010, s. 28.

⁵⁴HUSÁK, Gustáv. Pionýrské organizaci SSM, všem pionýrům a pionýrským pracovníkům. *Sedmička pionýrů*. Praha: Mladá fronta, 1974, roč. 8, č. 1, s. 2.

⁵⁵ *Sedmička pionýrů*. Praha: Mladá fronta, 1972, roč. 6, č. 11, s. 2.

⁵⁶ *Sedmička pionýrů*. Praha: Mladá fronta, 1972, roč. 6, č. 7, s. 6.

stovky jmen, ale na první pionýry a jejich vedoucí se přeci jen rovpomene“.⁵⁷ Text také klade důraz na „dědičnost“ pionýra, maminka a tatínek byli pionýři, také dítě je tedy pionýr. Na konec článku autor připojil poznámku „Pionýr, slovo, které znamená průkopníka nových myšlenek a názorů“.⁵⁸

Pionýrská organizace byla v periodiku silně propagována. Komunistický režim ji označoval za důležitou organizaci, která napomáhá správnému fungování republiky. Periodikum se snažilo v dětech vzbudit hrdost na to, že jsou pionýry, že pomáhají budovat novou, spravedlivější společnost, a taktéž se snažilo přesvědčit ke vstupu do organizace ty děti, které do ní dosud nevstoupily.

5.2. Podpora komunistického režimu

Podpora tehdejšího režimu byla z vydávaných článků patrná. Nejčastěji se propaganda objevovala v textech od představitelů strany. Propaganda byla povětšinou realizována pomocí kladného popisu Komunistické strany Československa, zdůrazněním její důležitosti pro národ, popisováním její obětavé péče o všechny obyvatele státu a připomenutím pokroku, kterého republika po nástupu komunistické strany k moci dosáhla.

V již zmíněném dopisu od Gustáva Husáka se vyskytuje informace o komunistické straně, které není lhostejná mladá generace.

- ... *komunistická strana se zajímá o mladou generaci, chce ji vést.*⁵⁹

V dalším textu ze 13. září 1974 k zahájení Expedice 30 byla část textu věnována komunistické straně a jejímu přínosu.

- ... *jak starostlivě a moudře řídí její (republiky) osudy Komunistická strana Československa.*⁶⁰

V čísle z 19. března 1976 byla otištěna slova generálního tajemníka Komunistické strany Sovětského svazu Leonida Brežněva, kde oslavuje komunismus, jeho vliv na společnost a pokroky, které umožnil.

- *Vybuodovali jsme novou společnost, jakou dosud lidstvo nepoznalo...*

⁵⁷ *Sedmička pionýrů*. Praha: Mladá fronta, 1974, roč. 7, č. 33, s. 3.

⁵⁸ Tamtéž.

⁵⁹ HUSÁK, Gustáv. Pionýrské organizaci SSM, všem pionýrům a pionýrským pracovníkům. *Sedmička pionýrů*. Praha: Mladá fronta, 1974, roč. 8, č. 1, s. 2.

⁶⁰ *Sedmička pionýrů*. Praha: Mladá fronta, 1974, roč. 8, č. 2, s. 2.

- *Je to společnost bez krizí... neustále rostoucího hospodářství... společnost opravdové svobody.*
- *... společnost pevně věřící ve šťastné komunistické zítřky... neomezené perspektivy dalšího všestranného pokroku.*⁶¹

V ročníku 1975/1976 byla u příležitosti 55. výročí založení Komunistické strany Československa vydávána série článků s názvem *Za rudým praporem* popisující rok 1921, kdy se oficiálně zformovala KSČ. Texty zobrazovaly členy strany jako oběti buržoazního uspořádání, jako pronásledované jedince, kteří i přes tlak okolí hrdě vystoupili na podporu komunistického hnutí. Byly zde prezentovány ideje komunismu jako jediného správného politického systému. Lze předpokládat, že vyobrazení komunistické strany jako oběti, která nakonec zvítězila nad svými utiskovateli, mohlo v dětských čtenářích vzbudit sympatie k „jejich hrdinné straně“.

Mezi další sérii článků propagující tehdejší režim patřila rubrika s názvem *Ber si příklad z komunistů*. Referovala o pracujících komunistech a vyzdvihovala jejich kladné vlastnosti. Sloužila i jako propaganda profesí, například horníků, ti byli označováni jako „hrdinové socialistické práce“. V jiném příspěvku se pak hovoří o komunistovi jako o „poctivém a vzdělaném“, který je schopen odpouštět, ale nikdy neodpustí „maloměšřáctví“ a „pohodlné proplouvání životem“.⁶² Můžeme předpokládat, že tímto označením měl redaktor na mysli „nespravedlivý“ třídní systém.

Pro režim bylo důležité, aby děti přemýšlely o komunistické straně, jako o té jediné správné, a že pouze díky ní dosáhne společnost významných pokroků.

5.3. Druhá světová válka

Druhá světová válka byla v rámci periodika velice častým tématem, frekvence vydávání článků s touto tematikou se ještě zvýšila v ročníku 1974/1975, kdy Československo slavilo 30 let od konce války. Je ovšem důležité zmínit, že kdykoli se mluvilo o osvobození, jednalo se pouze o sovětskou armádu. Západním mocnostem nikdy nebyl uznán přínos za podíl na osvobození části československého území.

⁶¹ *Sedmička pionýrů*. Praha: Mladá fronta, 1976, roč. 9, č. 29, s. 2.

⁶² *Sedmička pionýrů*. Praha: Mladá fronta, 1976, roč. 9, č. 28, s. 9.

Redaktoři vydávali články, kde dětem přibližovali hrůzy války, například v článku z rubriky *Byli jsme přítom* vydaném 17. listopadu 1972 popisovali návštěvu přeživší z Lidic na jedné ze základních škol. Text popisoval děsivé okamžiky, které museli obyvatelé vesnice zažít, a zmiňoval se také o následné obnově Lidic. Na konci článku autor připojuje pozdrav všem lidickým dětem, zároveň využil příležitosti, aby připomněl probíhající válku ve Vietnamu.

- *Ať jsou šťastné všechny děti, ty v Lidicích i ve Vietnamu.*⁶³

Články podobného typu, tedy popisující těžké okamžiky druhé světové války, ke kterým byly přirovnávány právě probíhající konflikty, především ve Vietnamu a Chile, se v periodiku vyskytovaly poměrně často.

V roce 1975 si celý svět připomínal 30. výročí konce války. K této příležitosti vznikla v Československu událost Expedice 30, kdy se pionýři měli vydat po stopách sovětské armády, jak postupovala a postupně osvobozovala československé území. V září 1974 vyšel článek *Výzva pionýrům*, snažící se pionýry přesvědčit, aby se dané akce zúčastnili, a zároveň se zde opět oslavovala sovětská armáda jako osvoboditelka. Jak již bylo poznamenáno výše, nebyla zmíněna informace o podílu západních zemí v boji proti nacismu, naopak sovětská armáda byla popisována jako ten nejdůležitější faktor, který mohl za pád nacistického Německa.

- *... k 30. výročí osvobození Československa Sovětskou armádou.*
- *... smrtelnou ránu fašismu v ní zasadil Sovětský svaz.*
- *Sovětská armáda – naše osvoboditelka*⁶⁴

Boje sovětské armády, které se odehrály při osvobozování Československa, byly popisovány v sérii článků *Za svobodou Československa*. V těchto krátkých zprávách se děti neseznamovaly pouze s Rudou armádou, ale také s partyzánskými jednotkami operujícími na slovenském i českém území, nebo s politickým pozadím celé války. Mezi popisem partyzánského hnutí a armádou Sovětského svazu byla značný rozdíl. Zatímco úspěch českého a slovenského odboje byl označován jednoduše za „vítězství“, Rudá armáda dosahovala „značných úspěchů“ či „významných vítězství“.

⁶³ *Sedmička pionýrů*. Praha: Mladá fronta, 1972, roč. 6, č. 12, s. 2.

⁶⁴ *Sedmička pionýrů*. Praha: Mladá fronta, 1974, roč. 8, č. 2, s. 2.

Redakce také připomínala jednotlivé osobnosti druhé světové války. Pro rozšíření povědomí mezi mladými čtenáři o odbojářích a sovětských generálech, kteří se podíleli na osvobození Československa, vznikla soutěž, kdy byl popsán příběh dané osoby, poté měli čtenáři z takového popisu a fotografie poznat, o koho se jedná. Největší zastoupení mezi vybranými osobami měli právě sovětsští vojenští důstojníci, kteří byli označováni slovy „hrdina“ nebo „vynikající vojevůdce“.

Objevily se i texty, které měly za úkol vytvořit obraz „dokonalého sovětského vojáka“. Takový voják byl čestný, statečný a vždy ochotný pomoci. V článku z května 1974, který připomíná osvobození Československa Rudou armádou, se o sovětských vojácích píše toto:

- *Vojáci, unavení dlouhým a těžkým bojem, si hráli s českými dětmi.*⁶⁵

Články z druhé světové války se téměř výhradně zaměřovaly na sovětskou armádu. Důležité bylo neustálé připomínání, že právě Rudá armáda se zasloužila o osvobození Československa.

5.4. Významná výročí

Připomínky založení jednotlivých socialistických států, vzpomínky na významné revoluce, které formovaly podobu komunistické strany, byly vítanou příležitostí k propagandě režimu.

V čísle ze 3. listopadu 1972 vyšel článek o Velké říjnové socialistické revoluci, popisující její průběh a krátké shrnutí jejích důsledků. Nepotvrdil se předpoklad, že popis průběhu revoluce bude silně ideologicky zbarven, jako příklad uvedme:

- *Na rozkaz štábu obsadily Rudé gardy nejdůležitější objekty Petrohradu...*
- *... k zahájení útoku na sídlo ruské buržoazní vlády...*
- *V noci na 8. listopadu byl Zimní palác dobyt, vláda zatčena.*⁶⁶

Bylo očekáváno užití adjektiv typu „hrdinný“, „statečný“ apod. ve spojení s Rudými gardami a jejich dobýváním Zimního paláce, které se však ve výkladu nevyskytly. Překvapivě je samotný popis revoluce popsán velice věcně a faktograficky. Odchylku tvoří pouze slovo „buržoazní“ v negativním slova smyslu spojené s předchozí vládou v Rusku.

⁶⁵ *Sedmička pionýrů*. Praha: Mladá fronta, 1974, roč. 7, č. 35, s. 2.

⁶⁶ *Sedmička pionýrů*. Praha: Mladá fronta, 1972, roč. 6, č. 10, s. 2.

Silněji se propaganda objevuje až v následující části textu o dopadech revoluce. Je prezentována jako něco, co vyvolalo silný, kladný ohlas po celém světě, a že jen díky tomuto převratu mohl ruský národ vzkvétat a spolu s ním i ostatní socialistické země.

- *Velká říjnová socialistická revoluce měla ohromný ohlas v celém světě.*
- *Teprve potom mohlo být využito výsledků práce sovětského lidu... teprve potom mohly vzniknout stavby...⁶⁷*

Důležitým politickým okamžikem, který zformoval republiku na desetiletí, byl únor 1948, v komunistické terminologii známý jako Vítězný únor. Zprávy o oslavách tohoto svátku byly v *Sedmička pionýrů* pravidelně zveřejňovány. V článku z 15. března 1974 bylo o tomto svátku psáno jako o „slavnostním shromáždění“ a „historické události, kdy dělnická třída zvítězila nad buržoazií“.⁶⁸ K textu byla přiložena fotografie zachycující dav lidí s transparenty stojící před tribunou, na které byl nápis *Proletáři všech zemí, spojte se!*⁶⁹

Každoročně také v periodiku proběhla propagace Svátku práce. V takovém případě byla porušena norma nepoužívat na titulní straně politicky motivovaný obsah. U příležitosti 1. máje byla titulní strana tvořena fotografií v průvodu jdoucích pionýrů v modrých košilích a s rudým šátkem. Uvnitř čísla se poté objevil povětšinou krátký text vyzdvihující důležitost tohoto svátku, například v čísle z 26. dubna 1974 byl Svátek práce charakterizován jako „manifestace jednoty“, „podpora politiky KSČ“ a „oslava radosti“.⁷⁰

Časopis zařadil v čísle ze 6. září 1974 u příležitosti 25. výročí založení Německé demokratické republiky křížovkářskou soutěž nazvanou *7x NDR*. První část soutěže byla otištěna s průvodním textem zaznamenávajícím krátkou historii vzniku NDR s odkazem na poválečné uspořádání německého území.

Autor textu svaluje vinu za rozdělení Německa na západní země, přičemž zdůrazňuje, že tak učinily navzdory „většinovému názoru“ obyvatel. Taktéž považuje za nutné zdůraznit, že sovětská vojska neporušila jakoukoli dohodu, která byla

⁶⁷ *Sedmička pionýrů*. Praha: Mladá fronta, 1972, roč. 6, č. 10, s. 2.

⁶⁸ *Sedmička pionýrů*. Praha: Mladá fronta, 1974, roč. 7, č. 28, s. 2.

⁶⁹ Tamtéž.

⁷⁰ *Sedmička pionýrů*. Praha: Mladá fronta, 1974, roč. 7, č. 34, s. 2.

mocnostmi přijata. Založení NDR pak zhodnocuje tradičním souslovím „vítězství pracujícího lidu“.

- *Sovětská vojenská správa postupovala přesně podle Postupimské dohody.*
- *Vinou imperialistických mocností – USA, Velké Británie a Francie ... probíhal vývoj v obou částech území odlišně.*
- *Bez ohledu na vůli většiny národa a v rozporu s mezinárodními dohodami byla dne 7. září 1949 vyhlášena Německá spolková republika.*
- *Založení Německé demokratické republiky znamenalo vítězství pracujícího lidu...⁷¹*

Pozitivní propagace historických událostí, jako byla VŘSR nebo Vítězný únor, byla pro režim velice důležitá. V takových případech bylo vždy zdůrazněno, jak kladně taková událost ovlivnila životy lidí. Podobné události sloužily jako připomínky toho, jak přínosná je pro všechny občany komunistická strana.

5.5. Osobnosti

Informace o osobnostech východního bloku se nacházely v periodiku v poměrně velkém množství. Články o nich ovšem nebyly zařazovány nahodile, v převážné většině případů se jednalo o připomenutí výročí narození či úmrtí.

22. dubna se narodil Vladimir Ilič Lenin, tato událost byla redakcí pravidelně připomínána, například v čísle z dubna 1975 byla zpráva otištěna červeným písmem s příloženou Leninovou fotografií, kdy o Leninovi psali jako o jednom z „největších géníů lidstva“.⁷²

V čísle z 18. března 1977⁷³ vyšla na druhé straně stručná zpráva připomínající výročí narození V. I. Lenina, ale mluvilo se o něm pouze jako o „zakladateli sovětského státu“ a o „teoretikovi a organizátorovi vítězné socialistické revoluce“.⁷⁴

Další zmínka o V. I. Leninovi byla například v čísle ze 17. listopadu 1972, v krátké povídce s názvem *Návrat v pancéřovém vlaku*. Lenin je zde popisován jako „malý, podsaditý a nenápadný muž“ žijící v té době ve Švýcarsku, který spřádá ty

⁷¹ *Sedmička pionýrů*. Praha: Mladá fronta, 1974, roč. 8, č. 1, s. 14–15.

⁷² *Sedmička pionýrů*. Praha: Mladá fronta, 1975, roč. 8, č. 33, s. 2.

⁷³ Redakce se zde zmýlila v datu narození V. I. Lenina, když připomínku jeho narozenin otiskla již v březnovém čísle, nikoli v dubnovém.

⁷⁴ *Sedmička pionýrů*. Praha: Mladá fronta, 1977, roč. 10, č. 29, s. 2.

„nejpošetilejší a nejfantastičtější sny“. Je zde několikrát zdůrazněno, že se „musí vrátit do Ruska“ a že „musí uskutečnit revoluci“.⁷⁵

V padesátých letech byl důraz kladen na podporování Stalínova, Leninova a Gottwaldova kultu osobnosti. Z výše uvedeného je patrné, že Lenin byl i v 70. letech stále pro režim důležitý, i když propagování jeho osobnosti již nebylo tak výrazné, jako tomu bylo dříve. Naproti tomu o J. V. Stalínovi a Klementu Gottwaldovi periodikum prakticky vůbec nereferovalo. Při analýze periodika byla cíleně vyhledávána ta čísla časopisu, která byla vydána v období výročí (narození či úmrtí) těchto dvou komunistických představitelů, zmínky o nich ovšem nebyly dohledány. Klement Gottwald byl vyobrazen pouze na několika fotografiích otištěných při výročí přijetí významných dokumentů, např. Košického vládního programu. Ve všech případech, kdy se K. Gottwald takto objevil na stranách časopisu, nebyla jeho osoba více propagována, bylo pouze zmíněno jeho jméno, u kterého dokonce chybělo oslovení „soudruh“, kterým jinak časopis oslovoval ostatní komunistické představitele.

Titulní strana se ve většině případů vyhýbala politickému obsahu. Výjimka nastala v roce 1975, kdy byl Gustáv Husák zvolen československým prezidentem a kdy titulní stranu tvořila jeho fotografie. Zároveň se hned na druhé straně nacházel medailon Gustáva Husáka popisující jeho život a působení ve straně. Bylo zde zdůrazněno, že se Husák narodil do dělnické rodiny, dále že pracoval v „pokrokovém“ tisku. Popsány byly jeho činy, které vykonal za druhé světové války v boji proti fašismu na Slovensku. Ve všech případech se mluvilo o „výrazných zásluhách“. Jeho zapojení do událostí odehrávajících se v roce 1968 bylo popsáno jako „zmaření kontrarevolučních záměrů pravicově oportunistických a antisocialistických sil“. Na konci byl ohodnocen jako člověk, který se těší úctě celé komunistické strany a světového dělnického hnutí.⁷⁶

Periodikum se nezaobíralo pouze československými, popřípadě sovětskými komunisty, ale zaměřovalo se také na Západ. V rubrice *Byli jsme při tom* vyšel 6. října 1972 článek o návštěvě americké komunistky Angely Davisové. V článku se o ní mluví jako o hrdince bez záporných vlastností, která je diskriminována americkou společností.

⁷⁵ *Sedmička pionýrů*. Praha: Mladá fronta, 1972, roč. 6, č. 12, s. 9.

⁷⁶ *Sedmička pionýrů*. Praha: Mladá fronta, 1975, roč. 8, č. 43, s. 2.

- *Vždy statečnou a přesvědčenou o své pravdě, hrdou, nezlomnou.*
- *... přistoupila vysoká štíhlá sympatická žena k mikrofonu.*
- *... vyprávěla o krutém rubu života ve Spojených státech.*
- *... nejhoršími zločiny je být černý a být komunista.*
- *... my si vážíme této americké komunistky.*⁷⁷

Její typické gesto byla zdvižená ruka se zaťatou pěstí. Autor textu toto její poznávací znamení přirovnal k soše Svobody, čímž z Angely Davisové udělal symbol svobody, cesty, kterou se mají Spojené státy vydat.

- *... jako by se Americe zrodila skutečná socha Svobody.*⁷⁸

Někteří umělci, povětšinou spisovatelé, byli redakcí označováni jako „pokrokoví“, takto byla například charakterizována Marie Majerová nebo Ivan Olbracht.

Periodikum se v 70. letech příliš nevěnovalo dějinným událostem odehrávajícím se dříve než v 19. století. Přesto se našly případy, kdy byli zmíněni i osobnosti narozené před tímto stoletím, například v rubrice *Poste restante*, zabývající se dopisy významných historických osobností. V průvodních slovech byl povětšinou zhodnocen charakter autorů dopisů. Čeští panovníci, kteří se v rubrice vyskytovali nejčastěji, dva z nich zde uvádíme, byli povětšinou vyobrazováni negativně, čistě „kladnou postavou“ byl pouze Jiří z Poděbrad.

V článku z 22. září 1972 se objevil dopis od Zikmunda Lucemburského, adresovaný všem českým stavům, ve kterém vyjadřuje svou lítost nad upálením mistra Jana Husa. Dopis byl charakterizován jako „pěkná ukázka pokryteckého listu císaře Zikmunda“⁷⁹ Naopak Jiří z Poděbrad byl v článku otištěném 6. října stejného roku označen jako „král rozhodný“, „předurčený vlastní moudrostí a vůlí lidu“.⁸⁰ V článkách bylo zjevné, kterým historickým osobnostem byl režim nakloněn, přestože ne vždy byly vysvětleny důvody, které vedly k negativnímu postoji.

Jak již bylo zmíněno výše, v 70. letech se režim vyhýbal propagování dříve velice silně prosazovaných státníků. Přesto si režim dokázala „najít“ nové osobnosti, které byly dávány za vzor.

⁷⁷ *Sedmička pionýrů*. Praha: Mladá fronta, 1972, roč. 6, č. 6, s. 2.

⁷⁸ *Sedmička pionýrů*. Praha: Mladá fronta, 1972, roč. 6, č. 6, s. 2.

⁷⁹ *Sedmička pionýrů*. Praha: Mladá fronta, 1972, roč. 6, č. 4, s. 9.

⁸⁰ *Sedmička pionýrů*. Praha: Mladá fronta, 1972, roč. 6, č. 6, s. 9.

5.6. Hospodářství

Sféra hospodářství byla pro obsahovou složku *Sedmičky pionýrů* velice podstatná. Téměř v každém čísle nalézáme zmínky o nových významných stavbách a továrnách, časté byly také reportáže z průmyslových a zemědělských veletrhů. Všechny texty měly společné rysy, oslavovalo se v nich socialistické hospodářství a pokrok, který republika zaznamenala od nástupu komunismu k moci.

Například v čísle z 1. listopadu 1974 vyšla připomínka o vzniku republiky, co ovšem bylo více zvýrazněno, byla informace, že se také jedná o den znárodnění, zdůrazněn byl poznatek, že teprve ode dne znárodnění dosahovala republika výrazných úspěchů v hospodářské oblasti.

- ... od té doby dosáhli naši pracující významných úspěchů⁸¹

Další zmínka se objevila 11. října 1974 v reportáži ze Země živitelky, kde je vychvalován celý hospodářský systém, nicméně se mluví jenom o „přetadvacetiletém budování“⁸², autor textu tudíž za historické období vývoje českého zemědělství považuje pouze posledních 25 let, tedy dobu přibližně od roku 1948.

V případě článků o nově stavěných továrnách byly tyto stavby charakterizovány adjektivy převážně s využitím superlativu. Čtenáři se tedy dočítaly o „největších“, „nejvýznamnějších“ a „nejmodernějších“ stavbách jak v Československu, tak i v Evropě.

Objevovaly se i články, které predikovaly vývoj naší planety a s tím spojené globální problémy, které budou lidstvo ohrožovat. Hlavním tématem textu ze 14. března 1975 s názvem *Svět pro lidi* je problém s budoucím přelidněním a je kladena otázka, kde budou lidé brát suroviny potřebné k životu. Po výčtu přibližné zemědělské produkce a výpočtu kalorií, které spotřebuje jeden člověk za rok, došel autor článku k názoru, že jediný způsob, jak dosáhnout i v budoucnosti plnohodnotného a šťastného života bez hladu, je socialismus.

- Jediným společenským řádem, který je schopen těmto problémům čelit, je socialismus.⁸³

⁸¹ *Sedmička pionýrů*. Praha: Mladá fronta, 1974, roč. 8, č. 9, s. 2.

⁸² *Sedmička pionýrů*. Praha: Mladá fronta, 1974, roč. 8, č. 6, s. 7.

⁸³ *Sedmička pionýrů*. Praha: Mladá fronta, 1975, roč. 8, č. 28, s. 12–13.

Socialistické hospodářství bylo propagováno jako ten nejlepší možný existující systém, který vyřeší všechny globální problémy. Pokud byla zmíněna historie zemědělství, jeho počátky byly datovány do doby po druhé světové válce. Taktéž byly ve velké míře vychvalovány nově vzniklé podniky.

5.7. Západní svět

Předcházející část byla věnována propagandě režimu a osobnostem s ním spojeným, v těchto případech autoři zamýšleli vyvolat ve čtenářích sympatie ke společenskému uspořádání, k organizacím, která jsou toho součástí a k jejím jednotlivým představitelům. Při zkoumání tématu vyobrazení západního světa panoval předpoklad, že bude vyobrazen značně negativně, tento předpoklad se potvrdil pouze částečně.

Musíme však poznamenat, že referencí o západním světě, který majoritně představovaly Spojené státy americké, nebylo v periodiku mnoho. Lze předpokládat, že právě úmyslné vynechávání informací o západním světě, o jejich kultuře a politice a o jejich zapojení se do boje proti nacistickému Německu bylo součástí propagandy. Periodikum se převážně zajímalo o Československo, Sovětský svaz, Německou demokratickou republiku a další socialistické země, o kterých se ve většině případů mluvilo jako o „pokrokových“. Západní svět však nebyl zcela ignorován, byly otiskovány články o významných umělcích, vědcích a vynálezcích připomínající jejich přínos lidstvu.

Přesto se našlo několik případů negativní propagandy západu. Jak již bylo zmíněno v rozboru článku o návštěvě americké komunistky Angely Davisové, život ve Spojených státech amerických byl popsán jako velice nespravedlivý, neboť být komunistou a být černý, byly ty nejtěžší zločiny. Podobný článek, zaujímající stejně negativní postoj k Západu, však nebyl ve vybraných analyzovaných textech nalezen.

Narážka na nekvalitní výrobky, které produkuje západní svět, především USA a Japonsko, se objevila v povídce od Oty Pavla *Moje první ryba*, která byla otištěna v čísle ze 6. září 1974. Protagonista příběhu v něm dostane nový, ručně vyrobený rybářský prut, kterému se „nemohly vyrovnat pozdější výrobky amerických a japonských továren“⁸⁴.

⁸⁴ PAVEL, Ota. *Moje první ryba. Sedmička pionýrů*. Praha: Mladá fronta, 1972, roč. 6, č. 1, s. 5.

Nejvíce prostoru v periodiku dostávali sportovci, především atleti. Překvapivé bylo zjištění, že se o nich nepsalo v negativních souvislostech, právě naopak jejich výkony byly označovány jako „fenomenální“, „výjimečné“, „výborné“ a podobně. V rubrice *Člověk a sport* byl publikován 25. října 1974 článek⁸⁵, ve kterém jako příklad toho, kdy sport může kladně ovlivnit lidský život, uvedli životní příběh americké atletky Wilmy Rudolphové.⁸⁶ V kontextu doby může být překvapivé, že redakce vybrala jako vzorový příklad zrovna osudy americké sportovkyně.

Sportovní odvětví však nebylo jediné, kde redakce mluvila pozitivně o západním světě. Od poloviny 70. let se stále více objevovaly informace o průmyslovém pokroku, o který se zasloužily Spojené státy, např. redakce otiskla fotografii projektu nové větrné turbíny z Oklahomské univerzity, která byla popsána jako „dokonalá“.⁸⁷

Významným sektorem, který spojoval jak Sovětský svaz, tak Spojené státy americké, byla kosmonautika. Převážně se referovalo o sovětských kosmonautech a výzkumech, ovšem i přes to byl několikrát zmíněn americký projekt Apollo. V čísle z 18. července 1975 byl otištěn článek s názvem *Diplomaté v kosmických skafandrech*, který pojednává o sovětském a americkém společném úsilí pokračovat ve spolupráci v kosmickém výzkumu. Označuje sovětské a americké astronauty za „dobré přátele a kolegy“, dokonce i za „výborné kamarády“.⁸⁸

Také se objevovaly zprávy upozorňující na setkání čelních sovětských a amerických politiků, například v čísle z 12. dubna 1974, kdy se schylovalo k plánované návštěvě amerického prezidenta Richarda Nixona v Moskvě. V takových případech se redakce vyhnula jakémukoli hodnocení.

Z výše popsaného vyplývá, že tematika západního světa se na stránkách periodika objevovala, ovšem ne v příliš velké míře. Pokud již bylo o něčem nebo o někom referováno, nebyla zaznamenána výrazná snaha o negativní propagandu, i když i ta se do jisté míry projevovala. Naopak se častěji vyskytovaly případy, kdy bylo o Západu psáno pozitivně nebo přinejmenším neutrálně.

⁸⁵ *Sedmička pionýrů*. Praha: Mladá fronta, 1974, roč. 8, č. 8, s. 6.

⁸⁶ Wilma Rudolph (1940–1994) byla americká sprinterka, trojnásobná olympijská vítězka. V pěti letech onemocněla dětskou obrnou, až do dvanácti let nosila na levé noze ortézu. Nemoc nakonec porazila a stala se úspěšnou sportovkyní. (Roberts, M.B. ESPN)

⁸⁷ *Sedmička pionýrů*. Praha: Mladá fronta, 1976, roč. 9, č. 27, s. 2.

⁸⁸ *Sedmička pionýrů*. Praha: Mladá fronta, 1975, roč. 8, č. 43, s. 6–7.

Závěr

Předkládaná bakalářská práce se zabývala problematikou propagandy v časopise *Sedmička pionýrů*. Hlavním cílem práce bylo zanalyzovat do jaké míry se v článcích objevovala propaganda komunistického režimu. Dalším cílem práce bylo pokusit se srovnat a případně doložit změny v obsahu a vizuální podobě periodika před obdobím normalizace a v období normalizace.

Práce je rozdělena do pěti kapitol. První kapitola je věnována politické situaci v Československu, neboť při studiu propagandy je důležité znát politické pozadí. Práce se zabývá událostmi pražského jara, které vyústilo ve vpád vojsk Varšavské smlouvy na území Československa v noci z 20. na 21. srpna 1968. Tato událost vedla k dvacetileté okupaci našeho území. Seznamujeme se s projevy odporu proti nově nastolené situaci, například tzv. živé pochodně – Palach, Plocek a Zajíc. Zmíněn je proces přechodu z Dubčekova „socialismu s lidskou tváří“ na politiku normalizační, která se ve svém základu podobala politice let padesátých, tedy době, která je známá vykonstruovanými politickými procesy a „násilným“ přetvářením Československa v socialistickou zemi po vzoru Sovětského svazu. Nutné je však zmínit, že 70. léta postrádala krutost a násilnost let padesátých, přesto však docházelo k represím vůči osobám, které s režimem nesympatizovaly. Značná část inteligence, která byla známá nesmířlivým postojem k nově nastoleným pořádkům, byla propuštěna ze svých funkcí, a byla odsunuta na okraj společnosti.

Kapitola druhá byla věnována propagandě, byl vysvětlen pojem propagandy a popsány jazykové prostředky, jakými byla manipulace v textech realizována. Krátce bylo také pojednáno o propagandě v médiích, byl nastíněn, jaký názor na manipulaci v médiích zaujímal socialistický režim. Třetí kapitola se pokusila shrnout dětské časopisy vydávané v období po komunistickém převratu v roce 1948 a stručně popsat jejich vývoj.

Čtvrtá kapitola se již zabývala časopisem *Sedmička pionýrů*, který byl pro tuto práci stěžejní. Popsána byla vnější podoba periodika a její proměny po vojenské invazi zemí Varšavské smlouvy. Detailněji byla popsána vnitřní struktura, rozebrány byly jednotlivé rubriky s cílem přiblížit čtenářům přibližnou podobu periodika v 70. letech.

Hlavní cíl práce byl soustředěn do analytické části, do páté kapitoly. Hlavním cílem analýzy bylo potvrdit přítomnost propagandy v časopisu *Sedmička pionýrů*. Panoval předpoklad, že propaganda bude v periodiku výrazná, k tomu přesvědčení vedl především název periodika. Pro větší přehlednost byly předměty propagandy rozděleny do sedmi kategorií.

První kategorie byla nazvána Pionýrská organizace. Jak již z názvu vyplývá, právě tato instituce byla pro periodikum stěžejní. Nejenom že pionýrům byla věnována značná část textů, ale termín „pionýr“ dal název i několika rubrikám, například *Pionýrské výpravy do současnosti*. Články s pionýrskou tematikou byly vždy umístěny na začátku čísla. O pionýrech se vždy hovořilo pouze kladně, v analyzovaných článcích nebyla nalezena zmínka o negativní vlastnosti pionýra. Typické byly články, které pouze popisovaly schůzku pionýrských skupin, kde děti rozmlouvaly nad činnostmi, kterými se zabývaly, nebo teprve zabývat budou. Všechny texty vyznívaly velice pozitivně, poukazovaly na kvalitně a zábavně strávený čas. Lze předpokládat, že takové texty měly manipulační charakter, neboť se snažily přesvědčit ostatní děti ke vstupu do Pionýrské organizace. Na děti byl vyvíjen i nátlak formou neustálého zdůrazňování, že právě pionýrská organizace jim zajistí spokojený život, časté byly zmínky o bývalých členech organizace, kteří se později stali slavnými a dosáhli velkých úspěchů. PO byla taktéž pevně spjata s komunistickou stranou. Strana označovala PO jako svého významného pomocníka, přisuzovala jí zásluhy za rozvoj země. Takové články mohly v dětech vzbudit hrdost nad tím, že oni jsou její součástí, že se aktivně podílí na řízení státu.

Druhým zkoumaným tématem byla podpora komunistického režimu. Komunistická strana vyvíjela snahu přesvědčit čtenáře o svojí důležitosti, že právě pod jejím vedením dosáhne republika značných úspěchů. V článcích bylo zmiňováno, že komunistická strana je tu pro mladou generaci, že se o ni chce starat a vést ji. V článcích je idealizován „komunistický člověk“ jako ten chytrý, vzdělaný, hrdinný, bojující proti pohodlnosti a maloměstskému způsobu života.

Další kategorií byla druhá světová válka. Propaganda se primárně zaměřovala na jediné, oslavovat Sovětský svaz jako jedinou mocnost, která se podílela na osvobození Československa. V analyzovaných článcích nebyla nalezena ani jedna zmínka o podílu armády Spojených států amerických na osvobození části našeho území. Čtenářům periodika byli taktéž představováni sovětské generály a vojáci,

kteří byli zpravidla označováni za hrdiny. Veškeré kroky konané sovětskou armádou a jejími vojáky byly popisovány jako správné, ale domnívat se, že všichni vojáci se chovali „ukázkově“ je utopické.

Každý režim potřeboval svoje „hrdiny“ a „významné události“, komunisté se upínali k určitým událostem a svátkům, například Velká říjnová socialistická revoluce, Mezinárodní den žen nebo 1. máj, tato výročí neopomínala redakce každoročně připomínat.

Jak již bylo zmíněno výše, každý režim potřeboval i svoje „hrdiny“. Právě osobnostem, které byly důležité pro komunistický režim, byla věnována další podkapitola. Nejvíce zastoupen byl Vladimír Iljič Lenin, pravidelně se připomínaly jeho narozeniny i úmrtí. Lenin byl označován za génia, který se nejvíce zasloužil o následnou prosperitu celého socialistického světa. Přestože jeho osobě byl věnován velký prostor, jeho propaganda nebyla tak výrazná, jako tomu bylo v 50. letech. Naopak mírně překvapivé bylo téměř naprosté vynechání osoby J. V. Stalina. Jeho jméno nebylo skloňováno ani ve člancích o druhé světové válce. Dalším mužem, který byl dříve silně propagován, ale ve vybraném časopise se mu nedostávalo téměř žádného prostoru, byl Klement Gottwald. Můžeme říci, že v 70. letech nebyl kladen takový důraz na vytvoření kultu osobnosti, jako tomu bývalo 50. letech.

Socialistické hospodářství, o kterém pojednávala další podkapitola, bylo redakcí prezentováno pouze v pozitivním světle. Čtenářům bylo vštěpováno jako ten nejlepší možný systém, který všem lidem zajistí prosperitu.

Poslední oblastí propagandy, která byla v rámci analýzy zpracována, byl západní svět. Bylo očekáváno, že v textech budou nalezeny časté útoky na západní svět, jeho kulturu a způsob života. Takový předpoklad se ovšem nepotvrdil. Negativní hodnocení západního světa se sice objevilo, ale ve zkoumaném vzorku se jednalo pouze o nepatrné množství. Naopak se objevovaly zmínky, především o USA, které byly pozitivně zbarveny. Jako rys propagandy ovšem můžeme označit to, že reference na západní svět se v textech objevovaly velice zřídka. Redakce se nejvíce zaměřovala na socialistické státy, všechny ostatní byly téměř ignorovány.

Provedená analýza potvrdila přítomnost propagandy a ukázala jazykové nástroje manipulace, které byly využívány. Z analyzovaných článků vyplývá, že propagandistické texty byly umisťovány především na první stránky časopisu,

převládala strana dvě. Pokud se nejednalo o nějaké významné výročí, texty s manipulačním charakterem se dále v čísle neobjevovaly. Pokud se zrovna taková pro komunistický režim významná událost neblížila, v periodiku se nenacházelo takové množství propagačních textů.

Anotace

Autor: Aneta Novotná

Název fakulty a katedry: Filozofická fakulta Univerzity Palackého v Olomouci,
Katedra bohemistiky

Název bakalářské práce: Jazykové prostředky politické propagandy v časopisu
Sedmička pionýrů

Vedoucí práce: PhDr. Ondřej Bláha, Ph.D.

Počet znaků: 74 300

Počet použitých zdrojů: 25

Klíčová slova: *Sedmička pionýrů*, propaganda, komunistický režim, časopisy pro děti a mládež, Československo, normalizace

Anotace:

Bakalářská práce se zaměřuje na projevy politické propagandy v časopisu *Sedmička pionýrů*. Zkoumány byly ročníky vycházející v období normalizace v Československu. Teoretická část práce přibližuje politickou situaci v Československu v 70. letech, zabývá se i událostmi, které k tzv. normalizaci vedly. Dále se věnuje problematice propagandy. Část práce se také soustřeďuje na popis vývoje časopisů pro děti a mládež v období komunistické totality. Praktická část práce se zaměřuje na časopis *Sedmička pionýrů*, popisuje podobu časopisu a věnuje se projevům komunistické propagandy. Prvky propagandy byly rozřazeny do tematických okruhů a detailněji rozpracovány.

Resumé

This Bachelor thesis deals with manifestations of communist propaganda in the children's magazine *Sedmička pionýrů*. We will focus mainly on the years 1971–1977. The aim of the thesis is to prove the elements of propaganda in the journal and to approach the used language means.

The first part of the thesis focuses on the political background of the 1970s in Czechoslovakia. The changes that took place after the August 1968 event will be described. Part of this Bachelor thesis will also be dedicated directly to the events of 1968.

The next part will focus on the issue of political propaganda. We will also focus on media propaganda in Czechoslovakia. A study by Polish linguist Jaryk Bralczyk focusing on political propaganda texts will be mentioned. This study was used as a basis for the analytical part of this Bachelor thesis.

The third chapter describes the publishing of magazines for children and young people in the period of the 1970s. Attention will be paid to the development of children's magazines since the communist coup in 1948.

The fourth chapter focuses directly on the magazine *Sedmička pionýrů*. It describes the form of the magazine, describes the external form and focuses in more detail on frequently published sections. We will mention the changes that took place in the magazine after 1968.

The analytical part focuses on political propaganda in the magazine *Sedmička pionýrů*. This part was divided into seven thematic areas – pioneer organization, support of the communist regime, World War II, important anniversaries, personalities, economy and the Western world. In each section, several newspaper articles containing political propaganda will be thoroughly analyzed. The analysis aims to present the elements of political propaganda appearing in this children's magazine.

Seznam použité literatury

Primární zdroje

- *Sedmička pionýrů*. Praha: Mladá fronta, 1971–1977.
- *Mateřídouška: časopis pro malé čtenáře*. Praha: Mladá fronta, 1953, roč. 9, č. 10–11.

Sekundární zdroje

- BARTÁK, Jan. *Výchovné působení žurnalistické činnosti* [online]. Praha: Fakulta žurnalistiky University Karlovi, 1986. [cit. 2020-07-28] Dostupné z: file:///C:/Users/PC/AppData/Local/Temp/Pedag_1986_6_08_Vychovnepusobeni_689_696.pdf
- BÁRTA, Miloš. *Československo roku 1968*. 2. díl, Počátky normalizace. Praha: Parta, 1993. ISBN 80-901337-9-7.
- BEDNAŘÍK, Petr, Jan JIRÁK a Barbara KÖPPLOVÁ. *Dějiny českých médií: od počátku do současnosti*. 2., upravené a doplněné vydání. Praha: Grada, 2019. ISBN 978-80-271-0553-3.
- BENČÍK, Antonín. *V chapadlech kremelské chobotnice*. Praha: Mladá fronta, 2007. ISBN 978-80-204-1617-9.
- BŘEZINOVÁ, Ester. *České časopisy pro děti a mládež v letech 1968–1989* [online]. Brno, 2015 [cit. 2020-08-01]. Bakalářská práce. Masarykova univerzita. Filozofická fakulta. Dostupné z: <https://is.muni.cz/th/ul9p7/>
- BURTON, Graeme a Jan JIRÁK. *Úvod do studia médií*. Brno: Barrister & Principal, 2001. Studium. ISBN 80-85947-67-6.
- CUHRA, Jaroslav, Jiří ELLINGER, Adéla GJURIČOVÁ, Vít SMETANA. *České země v evropských dějinách*. Praha: Paseka, 2006. ISBN 80-7185-794-7.
- ČERMÁK, František, Václav CVRČEK a Věra SCHMIEDTOVÁ, ed. *Slovník komunistické totality*. Praha: NLN, Nakladatelství Lidové noviny, 2010. Korpusová lexikografie. ISBN 978-80-7422-060-9.
- DOSKOČIL, Zdeněk. *Duben 1969: anatomie jednoho mocenského zvratu*. Brno: Doplněk, 2006. Knihy dokumenty. ISBN 80-7239-204-2.

- FORMÁNKOVÁ, Pavlína. Propaganda pro nemění. Dějiny a současnost. Praha : Dějiny a současnost o.s., 2007, roč. 29, č. 1, s. 17–20. ISSN 0418-5129.
- HAVRÁNKOVÁ, Petra. *Komunistická propaganda v časopisu Mateřídouška (1945–1955)* [online]. Praha, 2015 [cit. 2020-07-28]. Diplomová práce. Univerzita Karlova, Fakulta sociálních věd. Dostupné z: <https://is.cuni.cz/webapps/zzp/detail/139304/>
- KŘEN, Jan. *Dvě století střední Evropy*. Vydání druhé. Praha: Argo, 2019. ISBN 978-80-257-2848-2.
- KUBÍKOVÁ, Alena. *Časopisy pro děti v období tzv. normalizace* [online]. Brno, 2013 [cit. 2020-08-01]. Bakalářská práce. Masarykova univerzita, Pedagogická fakulta. Dostupné z: <https://is.muni.cz/th/v9hfe/>
- KURAL, Václav. *Československo roku 1968*. 1. díl, Obrodný proces. Praha: Parta, 1993. ISBN 80-901337-9-7.
- LOTKO, Edvard. *Srovnávací a bohemistické studie*. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2009. Monografie. ISBN 978-80-244-2201-5.
- MADRY, Jindřich. *Sovětská okupace Československa, jeho normalizace v letech 1969-1970 a role ozbrojených sil*. Praha: Ústav pro soudobé dějiny AV ČR, 1994. Sešity Ústavu pro soudobé dějiny AV ČR. ISBN 80-85270-30-7.
- NEBOJSA, Bořivoj. *Normalizace, to je ono!*. Tišnov: Sursum, 2001. Zubří země. ISBN 80-85799-93-6.
- PETRÁŠ, Jiří a Libor SVOBODA, ed. *Bezčasí: Československo v letech 1972-1977*. Praha: Ústav pro studium totalitních režimů, 2018. ISBN 978-80-88292-24-1.
- ROBERTS, M.B. Rudolph ran and world went wild [online]. [cit. 2020-08-01]. Dostupné z: <https://www.espn.com/sportscentury/features/00016444.html>
- SVATOŠ, Zdeněk. *Pionýrská encyklopedie*. Praha: Mladá fronta, 1978.
- ŠVEC, Štefan. *Česky psané časopisy pro děti (1850-1989)*. Praha: Karolinum, 2014. ISBN 978-80-246-2478-5.
- VONDROVÁ, Jitka a Jaromír NAVRÁTIL. *Mezinárodní souvislosti československé krize 1967-1970*. Sv. 1, Prosinec 1967–červenec 1968. Brno:

Doplněk, 1995. Prameny k dějinám československé krize 1967-1970. ISBN 80-85765-54-3.

- Zákonné opatření č. 99/1969 Sb., [online]. Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/1969-99> [cit. 2020-07-25].